

'Bewegingsonderwijs en MRT'

FRED GEERDINK

Op woensdag 20 oktober jongstleden is op de pabo te Haarlem de studiedag 'Bewegingsonderwijs en MRT' georganiseerd. De afdeling nascholing en de Stichting MRT in Beweging hebben gezamenlijk hun schouders onder deze dag gezet.

De 140 deelnemers, groepsleerkrachten en vakleerkrachten, werden onderhalf uur lang geïnformeerd door Wim van Gelder ('Zorg voor beweging'), Henk Schweitzer ('Schrijven zonder pen'), Erik Boot ('Ook samenspeelen moet je leren'), Elise van Weenen ('MRT en steps & aerobics in het voortgezet onderwijs'), Els Markink ('Kijk naar je eigen...'), Loes Pieterse ('Bewegen op muziek, een feest voor kinderen') en Harry Danes ('Een methode in het licht van zorgverbredend onderwijs'). Jan Rijpstra verzorgde een lezing over kwaliteitsverbetering van bewegingsonderwijs op de basisschool.

ZORG VOOR BEWEGEN

Wim van Gelder blikte in zijn betoog terug maar keek ook vooruit. Hij begon met een citaat uit *Ons speeluur*, uitgebracht in 's Gravenhage, oktober 1899, met als auteurs o.a. Stegeman en Timmer(s) (1): 'Het huidige tijdsgewricht is een periode van evolutie op velelei gebied: zeker niet het minst op het terrein van de lichamelijke opvoeding. Gewijzigde begrippen omtrent doel en wezen der licha-

melijke opvoeding hebben een drietal gewichtige conclusies op de voorgrond gebracht: meer ongekunstelde lichaamsbeweging; meer oog voor karaktervorming; meer openluchtspel'.

Vanuit het verleden was een link met de komende eeuwwisseling snel gelegd. Immers ook nu geldt dat bewegen betekenisvol moet zijn, dat spel en bewegen belangrijke factoren zijn in de sociaal-emotionele ontwikkeling en dat de speelplaats niet moet worden vergeten.

De constatering dat in *Ons speeluur* wel over onderwijsleerstof werd gesproken maar niet over verschillen tussen leerlingen, ontlokte Van Gelder de opmerking dat zelfs Bauer en Berrevoets in 1950 nog met geen woord spraken over verschillen en differentiatiemogelijkheden in aanbieden van onderwijsleerstof. De bovendien vaak dwingende wijze van aanbieden van de oefenstof deed volgens hem meer af aan de spel- en bewegingsbeleving van generaties kinderen dan dat het er iets aan toevoegde. Kinderen moeten centraal staan: het ruimte bieden aan kinderen die minder vaardig zijn (zowel motorisch als sociaal-emotioneel) behoort tot de verantwoordelijkheid van de leerkracht. Spel en bewegen spelen een centrale rol in het schoolleren van onze kinderen en wij kunnen hierin een essentiële rol spelen!

Wim van Gelder gaf vervolgens in een overzicht aan hoe de zorg rondom het spelende en bewegende kind vorm krijgt. De betrokken ouders, een brede zorg op school, een uitdagend speelplein, de omgeving van het huis, de sportvereniging, de 'speciale vereniging' (special gym van de KNGU en Club Extra), de particuliere MRT-

of PMT-praktijk en de specialistische zorg/gezondheidszorg: allemaal kunnen ze op hun manier een steentje bijdragen bij de ontwikkeling van het kind.

Wanneer de zorg voor bewegen en spelen op school nader bekeken wordt, biedt het schoolplein als eerste een riantte mogelijkheid: 'een gegarandeerd festival'. Natuurlijk worden de lessen bewegingsonderwijs op maat gegeven. Tevens zijn bewegen en spelen in de klas aan de orde: zitballen, spelletjes en 'De klas beweegt' verlenen de leerling mogelijkheden binnen grenzen aan hun bewegingsdrift uiting te geven. Bij gedragsproblemen en voor het verwerven van taal kunnen bewegen en spelen een middel zijn.

Wanneer een kind kan kiezen uit een gevarieerd aanbod aan bewegingsmogelijkheden en wanneer tijdens dat aanbod blijkt dat het een achterstand heeft, wordt contact gezocht met de ouders: een gesprek vindt plaats en ouderparticipatie is een eerste stap in de richting van hulpverlening. Doorverwijzing naar particuliere praktijken, sportverenigingen en extra lessen MRT behoren, afhankelijk van de situatie, tot de vervolgmogelijkheden. In de volgende eeuw verdient het meer aandacht dat een kind primair via beweging zin verleent aan zijn omgeving. Vanuit beweging kan vervolgens de taalontwikkeling worden geïnitieerd. Dat de omvang van de zorgverlening alleen met geld te maken heeft, wordt met een eenvoudig rekensommetje als dooddoener van de hand gedaan. Van Gelders advies luidt: hoe slimmer middelen (materiaal, personeel, geld) worden gebruikt, hoe meer er mogelijk is!

tal lessen bewegingsonderwijs dat als stage gerealiseerd moet worden, is tot een minimum beperkt. Kortom: arme kinderen. Maar de brede bevoegdheid voor het totale basisonderwijs van 4 tot 12 jaar, integratie tussen kleuteropleiding en lagere school: ik geef het u te doen. Ik zou de discussie aan willen gaan of dit zo moet blijven. Moeten we breed opgeleide leerkrachten afleveren of zou men een keuze moeten kunnen maken voor een specifieke bouw? En als men verder wil, dan via het post-HBO traject. Ik zie dat overigens ook als een goede mogelijkheid om leerkrachten voor de basisvorming te krijgen. Dat kon vroeger trouwens ook al via de bekende MO-akte.

POST-HBO-OPLEIDING

Na jaren discussie is de kogel nu door de kerk. In de Tweede Kamer was geen meerderheid om scholen als verplichting op te leggen dat zij vakleerkrachten LO moesten benoemen voor het geven van bewegingsonderwijs. (Mijn voorkeur gaat daar naar uit). Maar er is nu gekozen voor een andere benadering. Vanaf volgend cursusjaar zullen studenten die aan de pabo gaan studeren niet meer bevoegd zijn om bewegingsonderwijs te geven vanaf groep 3. Zij kunnen die bevoegdheid echter wel behalen als zij een post-HBO-opleiding hebben gevolgd, die overigens zwaar zal zijn: 800 SBU's. Hiermee wordt de garantie gegeven dat er vanaf een bepaalde datum alleen maar goed opgeleide leerkrachten bewegingsonderwijs mogen geven. De vakleerkracht, de ALO-er, blijft natuurlijk in beeld en houdt zijn bevoegdheid voor het hele onderwijs, hoewel ik vind dat differentiatie sterker in de opleiding naar voren mag komen. Het is de enige vakopleiding in Nederland die een enkelvoudige bevoegdheid kent, dus voor het hele onderwijs. Aan de inhoud van het post-HBO wordt door de pabo's en de alo's hard getrokken. Met ondersteuning van de SLO is het post-HBO-traject beschreven. Toch zie ik een gevaar om de hoek: dit nieuwe traject mag niet inhouden dat de aandacht voor de 4- tot 6-jarigen verdwijnt op de pabo. Juist die aandacht zal in voldoende studielast voor de student tot uiting dienen te komen. Temeer omdat

het vroegtijdig signaleren van motorische achterstanden heel goed in die kleuterleeftijd kan geschieden.

Via het post-HBO-traject wordt de kwaliteit van het bewegingsonderwijs in het basisonderwijs voor de toekomst veiliggesteld. Ik zeg bewust 'voor de toekomst' omdat aan de bevoegdheden van de zittende en af te studeren niet wordt geknabbeld. Toch wil ik schoolbesturen oproepen om ook hun steentje bij te dragen in de versterking van de kwaliteit van het bewegingsonderwijs. Zeker met de invulling van de groeps-grootteverkleining en de toename van het aantal leerlingen de komende jaren, zou er voor vakleerkrachten of specialisten gekozen kunnen worden. Daarnaast zou er binnen het team van een basisschool gekeken kunnen worden of er specialisten bewegingsonderwijs zijn, dus die óf het post-HBO-traject gevolgd hebben óf willen gaan volgen.

Ik vind het een doorbraak dat er nu eindelijk duidelijke eisen gesteld worden aan diegenen die bewegingsonderwijs gaan geven. Dat is stap 1. Daarnaast is het uit te brengen basisdocument bewegingsonderwijs, waarin de pabo- en alodocenten en de KVLO en SLO hun bijdrage hebben geleverd, de start van het uitzicht op de gewenste kwaliteit.

IN SPELEN OP VERSCHILLEN

En dat brengt mij bij het belang van het goed in kaart brengen wat een leerling doet. Wij moeten veel meer informatie halen uit datgene wat een leerling tijdens de lessen bewegingsonderwijs laat zien. We moeten niet te benauwd zijn om dat te beschrijven, te meten, te interpreteren of te evalueren. Daarnaast zullen veel meer programma's ontwikkeld moeten worden voor leerlingen als ze een achterstand hebben opgelopen in hun ontwikkeling of als ze verder zijn natuurlijk. Maar dat vereist kennis van het bewegingsgedrag, observatielijsten, screeningslijsten en andere instrumentaria die hierbij behulpzaam kunnen zijn. Daar ligt een enorme uitdaging voor universiteiten, pabo's en alo's. Want als we erin slagen om meer inzicht in het bewegingsgedrag van kinderen te krijgen en sneller in te grijpen, zal het kind eerder plezier in bewegen krijgen. En daar profiteren de sportclubs ook weer van.

Ik vind dat ook de opleidingen van de verschillende sportbonden veel meer in moeten spelen op de verschillen die er tussen de kinderen zijn. Ik verbaas me nog steeds dat er nauwelijks gedifferentieerd wordt tijdens een sporttraining. Alsof alle kinderen van een team hetzelfde niveau hebben. Ook daar is veel kwaliteitswinst te halen.

KWALITEITSZORG

Een enkel woord over de controle op de kwaliteit van het bewegingsonderwijs is nu op zijn plaats. Op verschillende niveaus moet die verantwoordelijkheid genomen worden.

Als eerste natuurlijk de opleidingen zelf: de alo's (meer differentiëren in de richting van het basisonderwijs) en de pabo's (post-HBO-traject) zijn primair de aangewezenen om de kwaliteit te waarborgen.

Ook de eigen verantwoordelijkheid van de docent

moet aangesproken worden: nascholing en goede evaluatie van gegeven lessen zijn noodzakelijk. In school kan een collegiale visitatie als kwaliteitstoets ingang vinden. Dit kan uitgebouwd worden naar visitaties tussen scholen. Strakke eisen die gesteld worden aan de uitoefening van een beroep en gecertificeerde nascholing kunnen ook als toetssteen voor kwaliteit gelden. Onderzoek, het publiceren van resultaten en het aangeven van effecten van gehanteerde methodes onderwerpen de kwaliteit telkenmale aan de realiteit van alledag.

Tot slot is een sterk georganiseerde vak-/beroepsvereniging een must om bovenstaande mede vorm en inhoud te geven.

EXPERTISECENTRUM

In het licht van dit betoog past een expertisecentrum motorische remedial teaching.

Een maand nadat ik in mei 1994 beëdigd werd tot kamerlid rondde ik de cursus MRT af. En nog steeds vind ik het een uitdaging om kinderen, maar ook ouderen een beweging aan te leren die door welke oorzaak dan ook niet lukt. En dan maakt het niet uit of het neurologische of andere oorzaken zijn die tot een bewegingsbeperking leiden. Ik heb twee keer de Paralympics mogen bezoeken en ook verschillende revalidatiecentra van binnen gezien. Dan zie je hoe belangrijk bewegen voor mensen is.

Een expertise- of kenniscentrum als hier in Haarlem moet uitgroeien tot een kenniscentrum voor de hele regio. Niet alleen voor het onderwijs, maar ook voor de sport. En dan bedoel ik de totale sport, dus ook de sport voor lichamelijk gehandicapten en die voor verstandelijk gehandicapten. Ik hoop dat dit kenniscentrum met recht een centrum mag worden waar ervaringen bijeen gebracht worden. Ervaringen uit het onderwijs en de sport, maar ook uit de medische en paramedische hoek. Ik zie voor dit centrum een prominente plaats weggelegd in deze regio en ik verwacht dat u dit verder zult gaan uitbouwen. Ik wens u veel succes want uw centrum zal een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de kwaliteit van het bewegen en dus van het leven!

Volgens hem zullen de volgende veranderingen de komende tien jaar haalbaar zijn:

- er zal meer aandacht zijn voor zorgverbreding in de opleidingen aan de pabo's en de alo's
- de leergang vakleerkracht bewegingsonderwijs primair onderwijs moet op een goede manier worden uitgewerkt
- het basisdocument moet een structurele plaats in gaan nemen in het bewegingsonderwijs
- *Bewegingsonderwijs in het speellokaal* moet over een brede linie worden gerealiseerd
- *Basislessen bewegingsonderwijs deel 1* moet een modern vervolg krijgen
- verenigingen moeten beter antwoord geven op de vraag om gedifferentieerd met de kinderen te werken
- zorgverzekeraars zullen zich gaan buigen over de materie: investeert het onderwijs of investeert de zorgverzekeraar?
- bewegen en spelen blijven aandacht vragen en mogen zich verheugen in een nog steeds toenemende belangstelling
- bewegen en spelen gaan als instrument voor taalverwerving een steeds belangrijker plaats innemen

- bewegen en spelen gaan als instrument voor het hanteren van gedragsproblemen een steeds belangrijker plaats innemen.

WORKSHOPS

De deelnemers hadden uit een gevarieerd aanbod van workshops een keuze gemaakt en de workshopleiders hebben zich van hun beste kant laten zien. Elise van Weene, zelf nog bezig met de cursus MRT, gaf tijdens haar workshop op innemende wijze een kijkje in haar MRT-keuken op het Huijgens College in Amsterdam-West. Zoekend naar een remedie om kinderen met een bewegingsachterstand te helpen, bleek het domein bewegen en muziek - met name het deelgebied conditionele vormen (aerobics en steps) - bij uitstek geschikt om deze achterstand, middels een voor de leerlingen plezierige activiteit, te helpen verkleinen. Aan de hand van een step-les visualiseerde ze hoe ze met haar leerlingen werkt. Hopelijk gaat ze ons in een praktijkartikel nader informeren.

Els Markink begaf zich, met een aantal kritische groeps- en vakleerkrachten als publiek, in het hol van de leeuw. Aan de hand van een video-opname van haar eigen lesgeefgedrag wilde ze de deelnemers zicht geven op het analyseren van leerkrachtgedrag. Ze hanteerde hierbij de principes van schoolvideo-interactiebegeleiding. Op een geanimeerde wijze wist ze de deelnemers aan te spreken. Met diverse werkvormen als ook met haar levendige aanwezigheid werden feedbackregels en een kijkwijzer ter sprake gebracht om inzicht te verwerven in eigen handelen en het effect van een goede communicatie.

Ook Harry Danes mocht zich in een grote belangstelling verheugen. De methode die wordt gehanteerd in *Bewegingsonderwijs in het speellokaal* werd door hem nader toegelicht, met hierbij in het bijzonder aandacht voor de richting waarin het bewegingsgedrag van de kinderen door de leerkracht kan worden beïnvloed. Ook de oorsprong van de leerdoelen, de rol van de leerlijnen en tussendoelen uit het basisdocument bewegingsonderwijs en een vergelijking ervan met de in het boek *Bewegingsonderwijs in het speellokaal* gehanteerde methode kwamen ter sprake. Mede door het gebruik

van video-opnames ontstond met regelmaat een levendige discussie tussen de workshopleider en de deelnemers.

Loes Pieters bood haar aantrekkelijke situaties voor de kleutertijd zorgvuldig en planmatig aan. Ook de opbouw in start en vervolgsituaties, met hierbij aandacht voor organisatievormen en planningsaspecten, werden besproken en praktisch uitgewerkt. De muziekkeuze is er in belangrijke mate debet aan dat het feest voor kleuters een ietwat stoffige indruk maakte. Wim van Gelder had tijdens de inleiding al in belangrijke mate de inhoud van zijn workshop uiteengezet. Ik hoop dat we in één van de komende nummers van *Lichamelijke Opvoeding* artikelen tegenmoet mogen zien van Eric Boot en Henk Schweitzer.

EXPERTISECENTRUM

Voor de lezing die Tweede-Kamerlid Jan Rijpstra hield ter gelegenheid van het openen van het expertisecentrum bewegingsonderwijs en MRT verwijs ik naar de tekst elders in dit nummer.

Nadat Rijpstra de aanwezigen had toegesproken, volgde de onthulling van het motto dat het centrum graag wil uitdragen: 'Wat er ook speelt in een land, laat het vooral de kinderen zijn.'

Daarmee kwam er een eind aan een in alle opzichten geslaagde studiedag. Ik ben vooral getroffen door de kwaliteit die de Pabo-Haarlem op het gebied van MRT in huis heeft: één voor één collega's met visie op het bewegingsonderwijs en met een boodschap. Een boodschap die ze tijdens deze studiedag op niet mis te verstane wijze hebben uitgedragen. Dank daarvoor en veel succes met het expertisecentrum!

Voor nadere informatie: Expertisecentrum Bewegingsonderwijs en MRT
Santpoorterplein 28
2023 DN Haarlem
Telefoon: 023-5412118 (maandag en woensdag 12.00 - 13.00)
e-mail: bemrt@pabohaarlem.nl

